

УДК 316.323.1

Попович В.М.¹, Фролов О.В.²

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. НУ «Запорізька політехніка»

ЕТНІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ

Сучасне трактування поняття «толерантність» (від латин. *tolerantia* – терпіння) включає в себе декілька аспектів: здатність суспільства, держави чи окремої людини чути й поважати думки інших, терпимість особи до вчинків, поведінки, думок, способу життя яких вона не сприймає і не схвалює, визнання права людей бути іншими. Толерантність – повага, прийняття різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань. Відповідно, толерантність етнічна – терпимість до будь-яких проявів іноетнічного менталітету (у поведінці, способі життя, характері, висловлюваннях тощо).

Аналіз сучасних досліджень толерантності дозволяє виділити чотири основні підходи до визначення поняття «етнічна толерантність».

Перший підхід – історико-еволюційний. Згідно з поглядами Л. Залановської, етнічна толерантність розглядається як складне настановне утворення особистості, яке виражається в терпимості до чужого образу життя, чужих звичаїв, традицій, інших відчуттів, думок та ідей.

Другий підхід – культурологічний. Етнічна толерантність – це терпиме ставлення етнічної спільноти або окремого її представника до будь-якої несхожості: цінностей, норм, образу життя, традицій, відчуттів, ідей, переконань. Третій підхід – соціально-психологічний, суть якого полягає в розуміння етнічної толерантності як соціально-психологічної настанови. Зокрема, Ю. Івкова розуміє етнічну толерантність як соціально-психологічну характеристику, що виявляється у мірі прийняття-неприйняття представників інших етнічних груп. Вона виділяє в комплексі настанов такі компоненти: когнітивний, емоційний і поведінковий. Четвертий підхід – етно-психологічний. В рамках даного підходу міжетнічні стосунки розглядаються як найбільш складна сфера суспільних стосунків. Етнічна нетолерантність в рамках цього підходу є значимою формою прояву кризових трансформацій етнічної ідентичності.

Етнічна толерантність припускає не просто прийняття іншого етносу таким, яким він є (це її онтологія), а виборче відношення до етноіншого, тобто до іншого етносу та його представників.

Вона припускає: готовність до співпраці, взаємовигідного партнерства, що взаємнозобов'язує на основі взаємоприйнятних цінностей; готовність до культурного взаємообміну і взаємозбагачення; здатність до взаємної емпатії, тобто до досягнення ментальності етноіншого; нейтралізацію негативних комплексів у поведінці етноіншого без приниження його особистісної та соціальної гідності; установку на взаємошанований діалог з метою досягнення більшого взаєморозуміння.

Протилежністю толерантності є так звана інтолерантність, або нетерпимість. Б. Рієрдон виділяє такі ознаки інтолерантності: зневажлива мова, визначення всіх членів будь-якої соціальної групи за допомогою узагальнених негативних характеристик, висміювання конкретних якостей і характеристик людей, висловлювання з приводу окремих людей та груп на підставі негативних узагальнень і стереотипів, а не реальних фактів, навмисні дії, спрямовані на приниження й залякування інших, на обмеження та позбавлення людини прав, фізичні і моральні знущання, збройні напади тощо. Відсутність цих проявів засвідчує існування толерантності.

Сутність проблеми етнічної толерантності актуалізується у зв'язку з нестійким характером міжетнічних стосунків у всьому світі. Особливу актуальність формування толерантності набуває в умовах багатонаціональних груп і колективів, де треба не допускати ситуацій прояву нерівності правах й обов'язках.

Отже, етнічна толерантність – це засіб боротьби з упередженнями та стереотипами, запобігання конфліктам, формування коаліцій між різними етнокультурними спільнотами. Важливість етнічної толерантності підсилюється тією обставиною, що в більшості ситуацій протистоять не етноси самі по собі, а представники цих етносів.